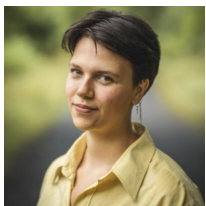

BUG

MAX COLONNE, ALICIA
ANDRIES, JOHN NIYIBIZI
& NICK BAEYENS

Bug in de familie Samsa

Ans Van Gasse

Gezien op 25 mei 2023
Campo Gent

In 'BUG' wekken Max Colonne en Alicia Andries, die net afstudeerden aan Kask Gent, en RITCS-alumnus John Niyibizi de familie van Gregor Samsa uit Franz Kafka's 'Die Verwandlung' tot leven. Kafka's kriebelige hoofdpersoon is slechts aanleiding voor deze conceptuele verbeelding van een familie in verval. Het gaat niet om Samsa's metamorfose tot een insect, maar om het onderliggende patroon van verbrokkeling. Dat demonstreren de drie acteurs met verve op de tonen van de piano- en elektromuziek van Nick Baeyens.

05 JULI 2023

'Toen Gregor Samsa op een morgen uit onrustige dromen ontwaakte, ontdekte hij dat hij in zijn bed in een monsterachtig ongedierte was veranderd.' De eerste zin uit Kafka's bekende 'Die Verwandlung' ('De gedaantewisseling') staat te

lezen op een paneel dat een speler draagt wanneer je de zaal betreedt. Wie dat is, kom je voorlopig niet te weten omdat zijn gezicht schuil gaat achter het paneel. Zacht elektro-gedreun dat tegelijkertijd hoog en laag lijkt vult de ruimte. Een alles doordringende spanning. 'Bug' wil duidelijk het bronmateriaal niet téveel ruimte geven. De zin is een startpunt.

Pas als de laatste toeschouwer zijn plaats vond blijkt dat muzikant Nick Baeyens man met het paneel is. Voor even ontpopt hij zich tot butler die de tafel dekt met veel kleinburgerlijk decorum. Telkens een bord op tafel komt klinkt dat – honderdvoudig versterkt – als een plechtige gongklank. Hij rondt het ritueel af door zijn theedoek over zijn arm te hangen en vertrekt dan naar de muziektafel.

Er staat servies voor drie, maar slechts twee wijnglazen. Voor vader Herman (Max Colonne), een naamloze moeder (John Niyibizi) en een dochter, Grete (Alicia Andries). Gregor Samsa is er niet meer bij. Die veranderde al in ongedierte. Het gezin neemt plaats. Twee felle lichtvlakken boven de tafel laten alles er ijsig uitzien, als een stilleven. Met details als pofmouwen en kragen roepen de kostuums van de spelers het tijdgewricht van Kafka op, al zijn ze hedendaags in hun uitvoering. Opmerkelijk is wel dat die kostuums een bindteken lijken te zijn voor deze familie: een herkenbare met blauw garen geborduurde stof is in de drie kostuums verwerkt. Maar die band is schijn: al zal wat volgt vooral tonen hoe ver ze eigenlijk wel van elkaar staan.

Bij Kafka veroorzaakt Gregors nieuwe gedaante onenigheid bij de andere familieleden. Zijn zusje blijft van hem houden, maar zijn ouders weten geen blijf met de situatie. Wat te zeggen tegen de buitenwereld? Hij zou tijdig op zijn werk moeten aankomen, maar hoe doe je dat, zonder handen om je aktetas te dragen. Een groter probleem is dat deze jongeman de kostwinner in huis was. Gregor van zijn kant kiest voor vrijwillige ballingschap door zich te verstoppen onder kasten en zetels. Hij rationaliseert zijn absurde lotgevallen als een straf voor een ongedefinieerde schuld. Dat het leven gewoon onverschillig staat tegenover zijn kwelling komt gewoon niet bij hem op.

'Bug' behoudt van die verhaalstof de grote lijnen en de personages, maar legt de inhoudelijke klemtoon elders. Niet Gregor, maar de andere familieleden staan centraal. Gregors transformatie creëert een leemte in het gezinspatroon. Het zit niet langer compleet aan de ontbijttafel. Hierdoor loopt hun routineuze, gedachteloze woordenwisselingen met steeds weer dezelfde zinnen spaak. De spelers praten systematisch langs elkaar heen. 'Ja zeg maar.' / 'Ik heb een ander.' / 'Dat wordt dus minder werken voor hetzelfde loon.' zijn zinnen die steeds weerkeren, maar in een ander volgorde, zonder dat er betekenis ontstaat.

Het spelplezier spat ervan af

Dat wringt bij hen. 'Waar is Gregor Samsa', dreunt Baeyens met een microfoon vol onheilspellende echo. Gregors metamorfose is een systeem-bug: plots worden de gezinsleden gedwongen om te luisteren naar wat de anderen zeggen. Alsof de melk op tafel in het moederbord van de gezinscomputer is gemorst, raken de omgangsvormen verstoord en verkrumelen de relaties.

Conceptueel is het een goede vondst om de focus te verleggen van Gregor naar zijn familieleden. Gregor als de *bug* in het leven van familie Samsa. Die vondst werd esthetisch ook sterk uitgewerkt. De spanning tussen soms overdreven vormelijk en dan weer net heel *naturel* acteren toont ook de spagaat die deze personages volhouden. Het prikkelt de verbeelding op een geestige manier.

Daarom vond ik het jammer dat 'BUG' de verhoudingen tussen de drie familieleden niet verder uitdiept. Ze steken in stereotypes. Ook de individuele verhouding van de gezinsleden tot Gregor komt weinig uit de verf. Hierdoor lijkt zijn gedaantewisseling soms niet meer dan een guitige aanleiding. Als het gesprek dan plots over een beurscrash gaat weet je niet of het nu gaat om de crash van de jaren 1930 of recente crashes. Vertelt die beurscrash iets over het gezin, of is het een detail uit Kafka's verhaal dat hier wat verloren lijkt in het geheel?

De spelers verzanden zo in een verhaal waar er weinig ankers zijn om alles te plaatsen. De clichés in het zich herhalende gesprek verwijzen naar het negentiende-eeuwse burgerlijke gezin. Maar eens die grap uitgewerkt is, blijf je op je honger zitten. Want 'BUG' neemt je niet mee in die tijdsperiode, maar verwijst evenmin naar onze huidige samenleving. Het spelletje en het eindeloos gelul suggereren een zo wel een zweem van maatschappijkritiek, maar op welke maatschappij die slaat is onduidelijk. Als je het vastlopen van een patroon wil tonen, kan dat enkel iets vertellen wanneer ook het getoonde patroon iets oproept. Als is het maar herkenbaarheid.

Gelukkig zijn zowel Colonne, Andries als Niyibizi een cadeau om te zien spelen. Het spelplezier spat er van af en er wordt gretig geëxperimenteerd met de verbeeldingswereld van Kafka. Zo is er een prachtige bewegingsscène van Niyibizi en lijkt op het eind ook Andries als zusje Grete een transformatie in te zetten, wanneer ze bedachtzaam twee grote lepels op haar ogen plaatst. Zo blijft vooral het idee van een verveeld leven hangen, in het gezin dat niet weet wat doen nu het anders loopt dan andere ochtenden. Misschien poneren de makers dat Kafka's meest geliefde hoofdpersonage zich helemaal niet naar zijn slaapkamer had moeten bannen, maar dat er euforie zit in een gedaanteverwisseling. Dan gebeurt er tenminste wat.